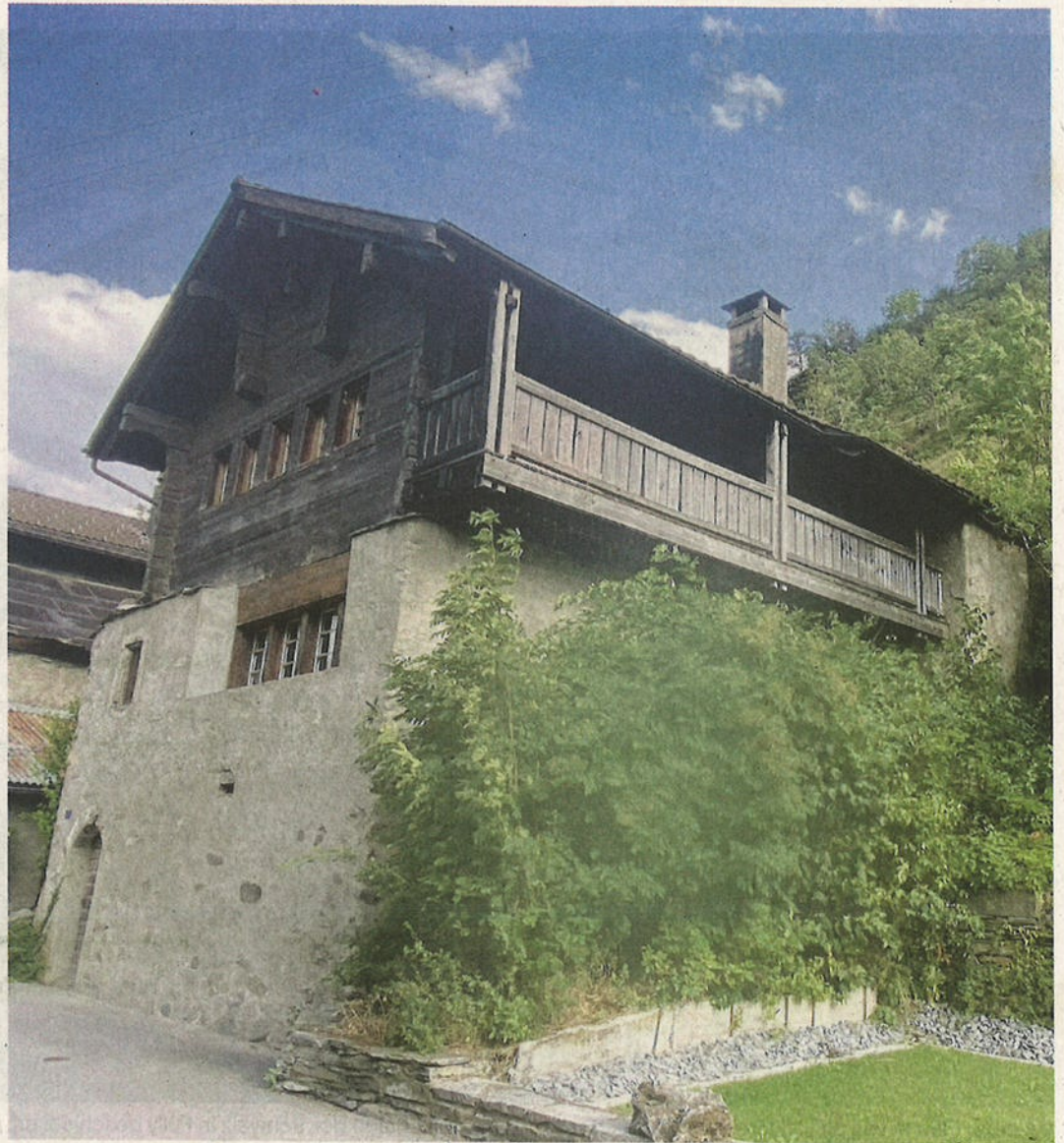

«Gschpirrscht küüm nuch es Flaachtji!»

Vam Otto Zumoberhaus (1929–2022), dum ä liäbu Frind, waa iisch leidär fääru värtaa het – Gott bignaad nu! – sind im Schpiichär «Iischi Schpraach» no längäri Texta und Gidichti giplibu. Daa drus chann ich Eww hitu pärichtu. Där Otto, waa z Basil gwonnt het, ischt im Turtig z Raru üfgwaggsu und vill zugg ins Vatterhüs cho. Är het früö d Mütter verlooru und ischt de in der Frändi ga ds Broot verdiänu, het in vorneemä Hotel gschaft wie im «Bellevue» z Bääru und im «Euler» z Basil, de daa schliässli öü no in der Bank fer Zaligsüsgliich (BIZ). Über schiini Hotelzit ischt schiis Büech «Tagebücher eines Versagers» üsacho. Är het aber näbu Gidichti öü chleini Theater und ä groössä Roman «Am Schattenberg» (ISBN 978-3-85869-401-0) va 409 Sitä värfasst. In dem Büöch het är di Gschicht und ds Läbu va dä Lit in de Rarnär Schattubäärg-Gmeindä mit schiiner eigundu Gschichtgmischlot. Är het mit groossum Gschpirr öi schiini Mütterschpraach, ds Wallisertitsch, gibhaaltu und uf dischär Siitu scho mängsmaal giöt gschribu. Är het, wiä schiini Biitrag jezz de zeichunt, d «Nüanssä» kännt. Und im ä Text het är sogaar eppis ubär ds wäälpäriänt Goethe-Aabuliäd üsgseit. Losä wär im jezz ämaal züö!

Raru/Turtig: Ds Vatterhüs vam Otto Zumoberhäus, waa är soorgfältig reschtauriert het.

Bilder: zvg/ag.

Esoo säge wler

«D Suppa selle mu nit mim Gäbeli süüffu!»

Wallisser Schprichwoort

Wörtlich übersetzt, heisst dies: Suppe soll nicht mit der Gabel getrunken werden. Dies sagt man, wenn jemand etwas mit falschen Hilfsmitteln beginnt. Man soll richtiges Werkzeug verwenden.

Otto Zumoberhaus
Basel/Raron-Turtig

WB,
8. 8. 2023/1

Fieraabund naa dum Wimdu

D letscht Bränta ischt volli
Und alli sind froo!
Gottlob ischt jezz fertig,
äs tüüchlet ja schoo.

Und wie s eso Brüüch ischt
hie wüt umenand.
Nimmt scha der Vatter
grad nachenand
resolüt uf u Puggil
und süüferli macht er
di eerschtu parr Tritta.

Är bliibt ä Rupfschtaa -
«Ds Batilli värgässu!» -
rieft en emüüf.
Wärmieta und Fänkil
heint nimme der Gschmack,
waa sch de nu heint ka,
wenn d Sunna het gschinu.
Der Früümböüm im Tranner,
der faat scho a gälwe
Und d Früüme sind längscht
im Komfitüürglass
old z hindroscht im Chäller
im holzigu Fass.

Är pugglot di Bränta
als weeri sch nu leeri
de Müüru na embri
bis fascht an nu Rotto
und gseet de verwundrot:

Di Bränte sind ghofti
und d Füör ischt paraat.
Vam Deerfji, daa keert mu
wie d Chilchu-Üür schlaat.
«Also <Hü!> der d Weri derab
suscht chöme wer z schpaat!»

Schweeri Weeter

Ahooru-Böüm m: Ahorn
amaal: einmal
ämabche: herunter
ämbriche: herunter, herab
appa: etwa
äs waa: irgendwo
Basil: Basel
Batilli s: Hölzernes Trink-
gefäss
Bränta w: Brennte, Gefäss
Chi s: Schlucht
daa: dort
Deerfji s: Dörfchen, Dorf
derab: hinab, hinunter
derdirr i: hinein
derdirrüüf: hinauf
drusüüs: draus, irr
embri: hinab, hinunter
emumm: wiederum

Nüanssä

Chunnt eine unnaüöche,
ischt der va unnuna.
Chunnt keine obunabche,
bliibt der halt obuna.

Geit eine appa veremüüf,
de ischt er zeerst ämbriche cho.
Geit eine aber derdirrüüf,
de will er appa nur verüüf.
Ischt eine aber verembrüüf,
ischt der vilücht scho obuna.

Mu freegt nit: «Geischt derdirr i?»
Suscht weiss mu nit waa.
Ischt är aber scho veremmi,
de wonet er daa.
Chann ich de öü nu veri?
De heint sch mi halt de
öü iche glaa.

Är wonet äswaa derdirrüüs
Und ischt jezz emmum hie zerrugg.
Küüm ischt er emmum veremüüs,
heisst s scho: «Der ischt drusüüs
und chunnt appa nimme zerrugg».

Turischtu, waa mu nit äso gäaru gseet

Wenn sch chomund,
de süöchunt sch äs Zimmer
und wenn sch wider geent,
de flüöchunt sch fascht immer,
will sch ds Gäald heint entleent.

emüüf: hinauf
fäaru: letztes Jahr
Fänkil m: Fenchel
Flaachtji s: Abendhauch,
Hauch
Früümböüm m: Pflaumen-
baum
Früüme w: Pflaume
Füör w: Fuhr, Wagenladung
gälwe: gelb werden
gschpiru, gschpiru: spüren
heftu/ghohti: binden/gebun-
den
hie: hier
hina: heute Abend
hindroscht: zuhinterst
Hü! Vorwärts! (Kommando-
Ruf fürs Maultier)
iche: herein
küüm: kaum
mottu (schi): bewegen (sich)

mu: man
nimme: nicht mehr
Nüanssa w: Feinheit, Nuance
nummu: nur
obuna: oben
obunabche: von oben herab/
herunter
old: oder
öü: auch
paraat: bereit
Puggil m: Buckel
pugglu: aufladen, tragen
Rarü s: Raron
resolüt: entschlossen
Rupf m/Rupfji s: Weile/
Weilchen
schiiu/gschinu: scheinen/
geschienen
schtille: stille werden
Schuzzji s: Zeitraum (klein)
süüferli: sorgfältig

suscht: sonst
Tranner m: Rebbergstück
Tschuggu m: Fels, Stein
Turtig s: Weiler von Raron,
am Fuss des Schattenbergs
tüüchle: eindunkeln
umenand: herum
unnaüöche: von unten
herauf
unnuna: unten
verembrüüf: hinauf
veremmi: hinein
veremüüf: wieder hinauf
veri: hinein
verüüf: hinauf
Vogilti s: Vögelchen
waa: die, wo
Wärmieta w: Wermut
Weri w: Wehrmauer, Mauer
Wimdu s: Weinernte,
Wimmet
zerrugg: zurück

Raru/Turtig: Där Otto Zumoberhüs het vor Jaaru näbu dum
Hüs rächts ä Ahooru-Böüm gipflanzt, wa jezz schoo ganz
groossä ischt.

Nach Otto

Über de Tschuggu im Chi
keerscht am Aabund kei Too
und gschpiru tüöscht öü
küüm nuch äs Flaachtji.
Keis Vogilti
mottot schi mee i de Beimu.
Waart nummu äs Schuzzji,
de schtillescht du öü.

Nach Goethe

Über allen Gipfeln ist Ruh
In allen Wipfeln
spürest du
kaum einen Hauch
Die Vögelein
schweigen im Walde
Warte nur! Balde
ruhest du auch.

Esoo weeri s rächt gsi

Jaa, was biditet das uf Güettitsch?

1. **Hozzleta w:** So nennt sich ein «Steilhang»: Der di Hozzleta imbrüf: Den Steilhang hinauf.
2. **asliggs:** Auch «isliggs»: Bedeutet «fast»: asliggs kiit: fast umgefallen.

Und wie seit me fer das uf Wallisertitsch?

1. **Vergandetes Landstück:** Es heisst «Ggöüschtreta»: Nur so ä Ggöüschtreta! Arg vergandeter Boden.
2. **hinken:** Dies heisst «hilpu»: Är hilpot: Er hinkt.

Eppis Niwws fer z raatu

Wie seit me fer das?

Was biditet uf Güettitsch:

1. **Wort:** Hefti W?
2. **Wort:** Gschwija w?

Wie seit me uf Wallisertitsch fer:

1. **Wort:** Ungeziefer?
2. **Wort:** bügeln?

Und ewwers Gschichtji?

Schriibet öü!

Wenn ler äs Gschichtji, Erinnerige us Ewwem Läbu, es Erläbnis, ä Zelläta oder ä Sag, äs Schprichwoort, Wizza, äs Gidicht oder suscht eppis wisst, waa intresant weeri, so schriibet lisch – im Kompiuter in Arial 12 Punkt appa 70 Ziilä (rund 1.5 Sitä, rund 4000 Aschläg mit Leerschläg) oder öü in Handschrift. Di tie wer de schoo in du Kompiuter dri. D Adräss heisst:

lisch Schpraach

Alois Grichting
Kapuzinerstrasse 45
3902 Brig-Glis
alois.grichting@gmail.com

Und tiet es Foto va Eww derzue, dass mu di, wa schriibunt, öü gseet. Gäbet schisch, wenn ler heit, zwei Foto oder andri Abbildige, waa z Ewwem Text passunt! Wier chänne öü Foto cho machchu. Danke fer intressanti Weerter, Schprichweerter und Redewendige! Heit ä güätä Summer und pllibet gsund! (Alois Grichting)

WB, 8.8.2023/3